

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 81/2020-21

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 13. februára 2020 v senáte zloženom z predsedu senátu Ľuboša Szigetiho (sudca spravodajca), zo sudkyne Jany Laššákovej a sudcu Petra Molnára predbežne prerokoval ústavnú sťažnosť [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], a maloletej [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej zákonnou zástupkyňou [REDAKOVANÉ], matkou, obe právne zastúpené advokátom JUDr. Petrom Gdovinom, advokátska kancelária, Kalininova 675/12, Humenné, vo veci namietaného porušenia základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 8 CoP 251/2019 zo 6. novembra 2019 a uznesením Okresného súdu Košice I č. k. 18 P 23/2019-153 z 3. apríla 2019 a takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť [REDAKOVANÉ] a maloletej [REDAKOVANÉ] o d m i e t a .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Skutkový stav a sťažnostná argumentácia

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 29. januára 2020 doručená ústavná sťažnosť [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] (matky maloletej – ďalej aj „sťažovateľka“), a maloletej [REDAKOVANÉ]

██████████, ██████████ (ďalej spolu aj „sťažovateľky“), vo veci namietaného porušenia základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 8 CoP 251/2019 zo 6. novembra 2019 (ďalej len „napadnuté uznesenie krajského súdu“) a uznesením Okresného súdu Košice I (ďalej len „okresný súd“) č. k. 18 P 23/2019-153 z 3. apríla 2019 (ďalej aj „napadnuté uznesenie okresného súdu“).

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že okresný súd napadnutým uznesením nariadil vo výroku I návrat maloletej ██████████ do krajiny obvyklého pobytu v Českej republike a vo výroku II nariadil matke maloletej, aby maloletú navrátila na územie Českej republiky v lehote 3 dní odo dňa právoplatnosti tohto uznesenia. Vo výroku III vyslovil, že v prípade, že matka maloletú v súlade s výrokom II napadnutého uznesenia na územie Českej republiky nenavrátí, je otec maloletej (ďalej len „otec“ alebo „oprávnený“) oprávnený po uplynutí stanovenej lehoty maloletú prevziať z dôvodu jej návratu do krajiny obvyklého pobytu na územie Českej republiky. O trovách konania rozhodol vo výroku IV tak, že žiaden z účastníkov nemá nárok na ich náhradu.

2.1 Proti tomuto uzneseniu podala v zákonnej lehote odvolanie matka s návrhom, aby odvolací súd napadnuté uznesenie okresného súdu zmenil a návrh otca zamietol alebo, alternatívne, aby napadnuté uznesenie okresného súdu zrušil a vrátil mu vec a ďalšie konanie a nové rozhodnutie.

2.2 Krajský súd napadnutým uznesením napadnuté uznesenie okresného súdu potvrdil s týmto odôvodnením:

«V prvom rade je potrebné uviesť, že súd prvej inštancie správne aplikoval na predmet konania, ktorým je rozhodovanie o návrate maloletého dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu Haagsky dohovor a Nariadenie Rady (keďže únosové konanie sa týkalo členských štátov Európskej únie), ktoré dopĺňa a vykonáva Haagsky dohovor a v niektorých aspektoch stanovuje členským štátom ešte prísnejšie povinnosti za účelom urýchleného návratu detí do miesta obvyklého pobytu. Súd prvej inštancie v tomto konaní

v zmysle čl. 3 Haagskeho dohovoru správne zameral svoje dokazovanie na zistenie miesta obvyklého pobytu maloletej a existenciu opatrovníckeho práva, pričom so záverom ku ktorému dospel, sa plne stotožňuje aj odvolací súd. Konštatuje, súd prvej inštancie správne ustálil, že obvyklý pobyt mal. █████ pred jej premiestnením bol v Českej republike, kde sa narodila a kde si rodičia založili centrum svojho života v oddelených domácnostiach. Je nesporné, že maloletá má české občianstvo, vyrastala od narodenia v Českej republike, v meste Praha, mala tam nahlásený trvalý pobyt, zdravotné poistenie a navštevovala tu predškolské zariadenie (aj keď kvôli jej chorľavosti len sporadicky). Uvedený stav trval až do odchodu matky s maloletou na Slovensko dňa 27.10.2018. Právnomu názoru súdu prvej inštancie o obvyklom pobyte maloletej na území ČR zodpovedá aj skutočnosť, že o maloletej rozhodoval český súd - Obvodní soud pro Prahu 4, na ktorý sa otec maloletej obrátil so svojím návrhom na rozhodnutie o úprave výkonu rodičovských práv a povinností k maloletej. Obvyklému pobytu maloletej v ČR svedčí aj fakt, že sa povinná matka v septembri 2018 obrátila na Obvodní soud pro Prahu 4 s návrhom na nariadenie predbežného opatrenia, ktorým by súd nahradil súhlas otca s vycestovaním maloletej na územie Slovenskej republiky po dobu dvoch týždňov, ktorý jej podľa jej tvrdení nechcel udeliť. Predmetný návrh príslušný súd zamietol (č.l. 13). V tomto smere je potrebné zdôrazniť, že obvyklý pobyt detí v rámci aplikácie Haagskeho dohovoru sa podľa jeho čl. 3 zisťuje podľa okolností, ktoré tu boli bezprostredne pred premiestnením alebo zadržaním detí na území iného štátu. Pojem obvyklého pobytu, ktorý zaviedla do terminológie medzinárodného práva súkromného Haagska konferencia prostredníctvom dohôrov a nikdy ho nedefinovala, nevymedzujú ani zákony Slovenskej republiky. Závazná interpretácia pre členské štáty EÚ pojmu obvyklého pobytu dieťaťa vyplýva z rozhodnutí Súdneho dvora (napr. vo veci C-523/07), z ktorej vyplýva, že mu zodpovedá miesto, ktoré odzrkadľuje istú mieru začlenenia dieťaťa do sociálneho a rodinného prostredia. Na tento účel treba vziať do úvahy najmä trvanie, pravidelnosť, podmienky a dôvody pobytu na území členského štátu a presťahovanie rodiny do tohto štátu, štátnu príslušnosť dieťaťa, miesto a podmienky školskej dochádzky, jazykové znalosti, ako aj rodinné a sociálne väzby, ktoré dieťa udržiava s danom členským štátom. Odvolacie námietky povinnej, ktorými odôvodňovala obvyklý pobyt maloletej na území Slovenskej republiky, preto nie sú dôvodné. Bez právneho významu je v tomto smere odvolacia námietka povinnej, ktorá tvrdí, že

maloletá má na území Slovenskej republiky vytvorený svoj prvý „domov“, alebo že jej pri starostlivosti o maloletého môžu pomôcť jej rodičia. Tieto skutočnosti nemajú vplyv na vyvrátenie úvahy, že rodičmi založený obvyklý pobyt maloletej v ČR, by mohol byť na základe takýchto okolností zmenený a sú v priamom rozpore s právom maloletej na oboch rodičov. V prejednávanej veci súd prvej inštancie správne vyhodnotil aj nadobudnutie a výkon opatrovníckeho práva obidvoma rodičmi, v rámci ktorého vysťahovanie maloletej do inej krajiny treba považovať za podstatnú vec súvisiacu s výkonom opatrovníckych práv čo znamená, že súhlas na vysťahovanie mal. dieťaťa na územie iného štátu musia dať obaja rodičia. Konštatuje, že povinná takýto súhlas zo strany otca nepredložila, a pokiaľ povinná súhlas od otca nemala, treba súhlasiť so záverom súdu prvej inštancie, že jej odchodom s maloletou v októbri 2018 došlo k neoprávnenému premiestneniu maloletej z ČR na územie Slovenskej republiky. Medzi účastníkmi konania nebola sporná skutočnosť, že otec podal návrh návrat maloletej do krajiny obvyklého pobytu v lehote do jedného roka po neoprávnenom premiestnení v zmysle článku 12 Haagskeho dohovoru, a preto podľa názoru odvolacieho súdu nebolo potrebné v tomto smere vykonať osobitné dokazovanie.

Po ustálení obvyklého pobytu mal. [REDAKOVANÉ] a konštatovaní, že 27.10.2018 došlo k jej neoprávnenému premiestneniu na územie Slovenskej republiky, správne súd prvej inštancie v konaní zisťoval možnosť aplikácie článku 13 písm. b) Haagskeho dohovoru, keďže obrana povinnej v konaní smerovala k preukázaniu, že maloletá by návratom bola vystavená nebezpečenstvu fyzickej i psychickej ujmy. V tomto smere odvolací súd poukazuje na správnosť záverov súdu prvej inštancie o tom, že dôkazné bremeno na preukázanie existencie vážneho nebezpečenstva v prípade návratu, nesie osoba únoscu (v danom prípade matka maloletej). Uplatnenie výnimky podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru je v prvom rade potrebné interpretovať reštriktívne, pričom ju je možné aplikovať v dvoch prípadoch, konkrétne vtedy, keď by bolo dieťa návratom do krajiny obvyklého pobytu objektívne vystavené nebezpečenstvu a druhý prípad sa viaže k osobe požadujúcej návrat, ktorej správanie by mohlo vystaviť dieťa nebezpečenstvu ujmy. Pokiaľ ide o „inak neznesiteľnú ujmu“ možno uzavrieť, že ide o situácie, kedy dieťaťu nehrozí vážne nebezpečenstvo, ale návrat sa javí ako nevhodný (napr. ak by išlo o návrat pro forma, teda dieťa by bolo navrátené, hoci počas konania o návrat je zjavné, že bude zverené do osobnej

starostlivosti únoscu a bude mu umožnené vrátiť sa s dieťaťom späť). Po preskúmaní obsahu spisového materiálu odvolací súd jednoznačne konštatuje, že povinná v konaní nepreukázala, že návrat by maloletú vystavil fyzickej alebo duševnej ujme, alebo by ju inak priviedol do neznesiteľnej situácie, nota bene v konaní neboli preukázané žiadne skutočnosti, ktoré by mohli eliminovať nariadenie návratu maloletej z dôvodu nevhodných sociálnych podmienok pre život v ČR alebo nevhodného výchovného prostredia, prípadne iného zlého zaobchádzania. Uvedený záver možno vyvodit' aj z konania a rozhodovania rodinného súdu v Českej republike, ktorý prešetril rodinnú situáciu maloletej a rozsudkom upravil styk otca s maloletou v širokom rozsahu. Sociálne zisťovanie v domácnosti otca bolo príslušným českým orgánom vykonané aj v priebehu toho konania (správa na č.l. 98), pričom bolo konštatované, že maloletá má u otca zabezpečené všetko potrebné. Odvolací súd je tiež toho názoru, že záver lekárskej správy z 13.2.2019 o dermorespiračnom syndróme maloletej nedosahuje intenzitu vážneho nebezpečenstva podľa čl. 13 písm. b Haagskeho dohovoru a preto z uvedeného dôvodu nie je možné návrat maloletej do Českej republiky nenariadiť. Odvolaciemu súdu tiež nie sú známe žiadne skutočnosti, prečo by mala byť na Slovensku „kvalitnejšia“ alebo pre maloletú vhodnejšia ako zdravotná starostlivosť ako v ČR tak, ako tvrdila povinná v podanom odvolaní a v konečnom dôsledku tieto skutočnosti povinná ani nijako nepreukázala.

Za nedôvodnú považuje odvolací súd námietku povinnej o nesprávnom procesnom postupe súdu prvej inštancie, keď nepripustil ňou navrhované nariadenie znaleckého dokazovania z odboru psychiatrie, ktorým by bola preskúmaná údajná agresivita otca. V tejto súvislosti poznamenáva, že z ustanovenia § 123 ods. 2 CMP vyplýva, že v návratových konaniach je obmedzená zásada oficiality a vyšetrovacieho princípu pri zisťovaní skutočného stavu veci, čo je odôvodnené potrebou uskutočniť konanie v čo najkratšom čase v záujme maloletého dieťaťa. V návratovom konaní teda súd môže pristúpiť k zamietnutiu návrhov účastníkov konania na doplnenie dokazovania, v prípade keď vyhodnotí že tieto dôkazy nie sú v zmysle § 123 ods. 2 CMP pre vec potrebné na zistenie skutočností podľa § 123 ods. 1 CMP. Vychádzajúc z dikcie § 1-3 a nasl. CMP totiž vyplýva, že návratové konanie má osobitný režim, v ktorom je potrebné vykonať dokazovanie len v rozsahu na zistenie či premiestnenie alebo zadržanie bolo neoprávnené a či nie je daný niektorý z dôvodov na nenariadenie návratu maloletých detí a teda v týchto oblastiach

dokazovania je bezpochyby potrebné zistiť skutočný stav veci. Možno preto uzavrieť, že v danom prípade súd prvej inštancie postupoval správne, keď návrhy matky na doplnenie dokazovania nepripustil, pričom svoj postup v konaní aj správne odôvodnil (bod 34 odôvodnenia). Odvolací súd zastáva názor, že nariadenie znaleckého dokazovania za účelom preskúmania osobnosti otca, by nesmerovali k preukázaniu podmienok ustálenia obvyklého pobytu maloletej, posúdeniu či jej premiestnenie bolo neoprávnené a či je daný niektorý z dôvodov na nenariadenie návratu.

Vykonanie takéhoto dokazovania sa potom s prihliadnutím na ciele a účel konania o návrate dieťaťa, ktorého výsledkom má byť čo najrýchlejšie rozhodnutie, odvolaciemu súdu javí ako nadbytočné, nesmerujúce k preukázaniu okolností potrebných pre právne a skutkové posúdenie zisteného stavu veci a tvrdenia povinnej o údajnej agresivite otca vyznievajú nanajvýš tendenčne s cieľom dosiahnuť priaznivejšie rozhodnutie vo veci.

V súvislosti s odvolacou námietkou povinnej, že zistený skutkový stav neobstojí, pretože sú prípustné ďalšie prostriedky procesnej obrany alebo ďalšie prostriedky procesného útoku, ktoré neboli uplatnené (§ 365 ods. 1 písm. g) CSP) odvolací súd poukazuje na ustanovenie § 34 CMP, v zmysle ktorého predmetný odvolací dôvod nie je možné v mimosporovom konaní použiť.

Odvolací súd sa nestotožnil ani s námietkou povinnej o tom, že napadnuté rozhodnutie súdu prvej inštancie je v rozpore s najlepším záujmom maloletej a zdôrazňuje, že spôsob aplikácie princípu najlepšieho záujmu dieťaťa v prípade jeho neoprávneného premiestnenia alebo zadržania by sa mal odlišovať od jeho uplatňovania v konaniach o opatrovníckych právach. Najlepším záujmom takéhoto dieťaťa je nebyť unesené, s čím súvisí povinnosť zmluvného štátu Haagskeho dohovoru zabezpečiť okamžitý návrat dieťaťa do krajiny jeho obvyklého pobytu. Z uvedeného dôvodu odvolací súd dospel k záveru, že uznesenie súdu prvej inštancie plne korešponduje s najlepším záujmom maloletej, ktorým (záujmom) je ochrániť maloletú na medzinárodnej úrovni pred škodlivými účinkami jej neoprávneného premiestnenia a zabezpečiť jej bezpečný návrat do štátu jej obvyklého pobytu.

Z týchto dôvodov odvolací súd potvrdil napadnuté rozhodnutie ako vecne správne...»

3. Sťažovateľky v úvode sťažnosti uviedli, že v konaní na súde prvej inštancie, tak aj v odvolacom konaní uvádzali a navrhovali, aby súd prvej inštancie vykonal nimi navrhnutý dôkaz, a to znalecké dokazovanie z odboru psychiatrie vo vzťahu k agresivite otca maloletej. Vzhľadom na to, že sťažovateľky navrhovali a iniciovali v konaní pred okresným súdom a v odvolacom konaní poukazovali na nevykonanie dôležitého dôkazu, ktorý by podľa slov sťažovateľiek preukázal, že osoba požadujúca návrat (otec) môže vystaviť dieťa nebezpečenstvu ujmy, bolo podľa sťažovateľiek konaním všeobecných súdov porušené ustanovenie § 35 Civilného mimosporového poriadku. Konajúcim súdom je podľa presvedčenia sťažovateľiek potrebné vytknúť, že napriek vedomosti, že maloletá bola svedkom násilného konania otca, ako aj jeho citového vydierania, tieto sudy nevykonali dôkaz vo forme psychologického posudku maloletej. Taktiež podľa slov sťažovateľiek sudy nezohľadnili a nebrali do úvahy stanovisko procesného opatrovníka.

3.1 Podľa sťažovateľiek krajský súd aj okresný súd mechanicky aplikovali dohovor a nadradili ho nad najlepší záujem dieťaťa. Odvolací krajský súd sa podľa mienky sťažovateľiek patrične a úplne nevysporiadal s argumentmi prednesenými sťažovateľkami v odvolaní. Napadnuté uznesenie krajského súdu pôsobí podľa názoru sťažovateľiek (i) formálne bez podrobného skúmania okolnosti, ktoré svedčia v prospech použitia čl. 13 písm. b) Dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí (ďalej aj „Haagsky dohovor“), (ii) zatajujúco vo vzťahu k obsahu predložených dôkazov a navrhnutých dôkazných prostriedkov. Napadnuté uznesenie krajského súdu, v ktorom sa tento stotožnil so skutkovými a právnymi závermi okresného súdu v takej mimoriadne citlivej veci, je podľa sťažovateľiek odôvodnené nedostatočne a zmätočne v tej časti, pokiaľ ide o jeho závery, že v danej veci nie je možné aplikovať výnimku z čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru. Na základe uvedených skutočností sa podľa sťažovateľiek okresný súd aj odvolací súd nezaoberali detailnejšie tou rozhodujúcou skutočnosťou, či návrat maloletej do krajiny obvyklého pobytu by nepredstavoval pre dieťa nebezpečenstvo vzniku vážnej ujmy a či bude naozaj v jeho najlepšom záujme návrat do výlučného rodinného prostredia otca spolu so sťažovateľkou, keďže vzťahy medzi nimi boli už nezmieriteľné.

3.2 Na základe uvedených skutočností sťažovateľky zastávajú názor, že konajúce sudy neskúmali, čo je v najlepšom záujme dieťaťa v širšom kontexte ako len vo vzťahu

k posúdeniu, či nie sú dané okolnosti podľa čl. 13, resp. čl. 20 Haagskeho dohovoru, teda výnimky z povinnosti nariadiť návrat. Konajúce súdy podľa slov sťažovateľiek nevykonali navrhovaný dôkaz a taktiež nezistili skutočný stav veci, čím takýmto postupom krajského súdu, ako aj konaním okresného súdu boli porušené práva sťažovateľiek zaručené čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

4. V zmysle § 129 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) sťažovateľky navrhli, aby ústavný súd odložil vykonateľnosť napadnutého uznesenia krajského súdu a napadnutého uznesenia okresného súdu, pretože podľa sťažovateľiek právnymi následkami napádaných rozhodnutí hrozí sťažovateľkám závažná ujma a odloženie vykonateľnosti nie je v rozpore s verejným záujmom.

4.1 Sťažovateľky navrhli vydať následne nález, ktorým by ústavný súd vyslovil:

„Základné právo sťažovateľov na spravodlivé súdne konanie vyplývajúce z čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a čl. 46 ods. 1 Ústavy SR uznesením Krajského súdu Košice sp. zn.: 8CoP/251/2019 zo dňa 06. novembra 2019 a uznesením Okresného súdu Košice I sp. zn.: 18P/23/2019-153 zo dňa 3. apríla 2019 porušené bolo.

Uznesenie Krajského súdu Košice sp. zn.: 8CoP/251/2019 zo dňa 06. novembra 2019 a uznesenie Okresného súdu Košice I sp. zn.: 18P/23/2019-153 zo dňa 3. apríla 2019 zrušuje a vec sa Okresnému súdu Košice I vracia na ďalšie konanie.

Krajský súd Košice je povinný do jedného mesiaca od právoplatnosti tohto nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky zaplatiť finančné zadostučinenie sťažovateľom vo výške 3000.- EUR...

Krajský súd Košice je povinný uhradiť sťažovateľom trovy konania.“

II.

Relevantná právna úprava

5. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd alebo

ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa § 56 ods. 1 zákona o ústavnom súde ústavný súd každý návrh na začatie konania predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa, ak tento zákon v § 9 neustanovuje inak. Pri predbežnom prerokovaní návrhu ústavný súd zisťuje, či dôvody uvedené v § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie.

Podľa § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže na predbežnom prerokovaní bez ústneho pojednávania uznesením odmietnuť návrh na začatie konania,

- a) na prerokovanie ktorého nemá ústavný súd právomoc,
- b) ktorý je podaný navrhovateľom bez zastúpenia podľa § 34 alebo § 35 a ústavný súd nevyhovел žiadosti navrhovateľa o ustanovenie právneho zástupcu podľa § 37,
- c) ktorý nemá náležitosti ustanovené zákonom,
- d) ktorý je neprípustný,
- e) ktorý je podaný zjavne neoprávnenou osobou,
- f) ktorý je podaný oneskorene,
- g) ktorý je zjavne neopodstatnený.

III.

Posúdenie vecí ústavným súdom

III.1 K ústavnej sťažnosti maloletej

6. Ústavný súd úvodným slovom oboznamuje, že spolu so sťažnosťou bolo ústavnému súdu doručené splnomocnenie advokátky na zastupovanie maloletej pred ústavným súdom. Z obsahu tohto splnomocnenia vyplýva, že ho udeľuje matka maloletej na zastupovanie maloletej pred ústavným súdom.

6.1 Ústavný súd k tomu uvádza, že nemožno splnomocnenie udelené matkou maloletej na zastupovanie maloletej advokátom považovať vzhľadom na okolnosti a špecifiká veci za prípustné v tomto konaní pred ústavným súdom.

6.2 Matka maloletej totiž v zmysle obsahu ústavnej sťažnosti a v nej uvedených argumentov sa ústavnou sťažnosťou snaží zvrátiť napadnuté uznesenie krajského súdu, ktoré je v jej neprospech, resp. ktoré je v prospech otca maloletej. Matka maloletej je v tomto prípade v konflikte záujmov, čo sa týka jej možnosti ako zákonného zástupcu splnomocňovať akéhokoľvek právneho zástupcu na zastupovanie maloletej pred ústavným súdom v smere dožadovania sa rozhodnutia ústavného súdu v prospech matky (podľa § 31 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov: „Žiadny z rodičov nemôže zastupovať svoje maloleté dieťa, ak ide o právne úkony, pri ktorých by mohlo dôjsť k rozporu záujmov medzi rodičmi a maloletým dieťaťom alebo medzi maloletými deťmi zastúpenými tým istým rodičom navzájom; v takom prípade súd ustanoví maloletému dieťaťu opatrovníka, ktorý ho bude v konaní alebo pri určitom právnom úkone zastupovať“).

6.3 Ústavný súd preto hodnotí, že ústavná sťažnosť maloletej nespĺňa zákonom o ústavnom súde predpísané náležitosti zastúpenia (a to náležitosti v zmysle § 34 a nasl. zákona o ústavnom súde) a zároveň je podaná zjavne neoprávnenou osobou (matkou) a je potrebné ju z týchto dôvodov podľa § 56 ods. 2 písm. b) a e) zákona o ústavnom súde odmietnuť.

III.2 K namietanému porušeniu označených ústavných práv sťažovateľky (matky maloletej) napadnutým uznesením okresného súdu

7. Ústavnú sťažnosť v časti smerujúcej proti napadnutému uzneseniu okresného súdu je potrebné odmietnuť pre nedostatok právomoci.

7.1 Z čl. 127 ods. 1 ústavy pramení, že systém ústavnej ochrany základných práv a slobôd je rozdelený medzi všeobecné súdy a ústavný súd, pričom ochranu základných práv a slobôd poskytuje v zmysle ústavy primárne všeobecné súdnictvo („ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd“) a ústavný súd až subsidiárne.

7.2 Z ústavnej sťažnosti je nepochybné, že sťažovateľka využila svoje právo podať proti napadnutému uzneseniu okresného súdu odvolanie, o ktorom bol oprávnený a aj

povinný rozhodnúť krajský súd. Právomoc krajského súdu rozhodnúť o odvolaní sťažovateľky v danom prípade nepripúšťa možnosť ústavného súdu rozhodovať o napadnutom uznesení okresného súdu, keďže odvolanie v tomto prípade predstavuje účinný opravný prostriedok ochrany práv sťažovateľky vo vzťahu k napadnutému uzneseniu okresného súdu.

7.3 Princíp subsidiarity nás poučuje, že ústavný súd poskytuje ochranu základným právam a slobodám iba vtedy, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhodujú všeobecné súdy. Ústavný súd sa pri skúmaní podmienok konania o ústavnej sťažnosti riadi zásadou, že všeobecné súdy sú ústavou povolané chrániť nielen zákonnosť, ale aj ústavnosť. Preto je ochrana základných práv a slobôd poskytovaná ústavným súdom prostredníctvom ústavou a zákonom o ústavnom súde upraveného konania o ústavnej sťažnosti subsidiárna a nastupuje až vtedy, ak o tejto ochrane nerozhodujú všeobecné súdy (porov. *mutatis mutandis* II. ÚS 13/01, IV. ÚS 102/09).

7.4 Vzhľadom na túto skutočnosť ústavný súd pri predbežnom prerokovaní ústavnú sťažnosť v tejto časti odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona o ústavnom súde pre nedostatok právomoci na jej prerokovanie.

III.3 K namietanému porušeniu označených ústavných práv sťažovateľky (matky maloletej) napadnutým uznesením krajského súdu

8. Predmetom ústavnej sťažnosti v tejto časti je návrh sťažovateľky na preskúmanie rozhodnutia všeobecného súdu vo veci medzinárodného únosu dieťaťa, konkrétne rozhodnutia vydaného v tzv. návratovom konaní v zmysle Haagskeho dohovoru (ústavný súd dopĺňa, že problematikou medzinárodných únosov detí sa zaoberal v posledných rokoch napr. vo veciach II. ÚS 361/2014, IV. ÚS 100/2014, II. ÚS 294/2015, II. ÚS 282/2017).

8.1 Dôvodom, prečo sa štáty medzinárodného spoločenstva odhodlali k prijatiu Haagskeho dohovoru (publikovaný v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 119/2001 Z. z., platný pre Slovenskú republiku od 1. februára 2001), bola vidina ochrany detí na medzinárodnej úrovni pred škodlivými účinkami ich neoprávneného premiestnenia alebo zadržania a vôľa stanoviť postup na zabezpečenie ich urýchljeného návratu do štátu

ich obvyklého pobytu (porov. preambulu Haagskeho dohovoru, ako aj čl. 1 Haagskeho dohovoru).

8.2 Najlepší záujem dieťaťa v návratovom konaní podľa Haagskeho dohovoru je vždy prvoradý. K naplneniu tejto axiómy Haagsky dohovor pracuje s vyvrátiteľnou domnienkou, že návrat dieťaťa do krajiny obvyklého pobytu je pri neoprávnenom premiestnení dieťaťa alebo jeho neoprávneného zadržania v krajine únosu (alebo tretej krajine) v najlepšom záujme dieťaťa (keďže miestom obvyklého pobytu dieťaťa je miesto, kde má dieťa rodinné, sociálne, osobnostné a kultúrne zázemie a väzby), s výnimkou tých prípadov, na ktoré pamätajú čl. 12, 13 a čl. 20 Haagskeho dohovoru.

8.3 V konaní o návrate dieťaťa pred všeobecnými súdmi príslušnými na rozhodovanie o návrate dieťaťa podľa Haagskeho dohovoru sú tieto pri posudzovaní existencie dôvodov na nenariadenie návratu dieťaťa podľa čl. 12, 13 alebo čl. 20 Haagskeho dohovoru vedené záujmom na ochrane najlepšieho záujmu dieťaťa v spojení s princípmi práva na súkromný a rodinný život podľa čl. 8 dohovoru, čl. 7 charty, ako aj ústavnými právami garantovanými ústavným poriadkom konkrétneho štátu (v prostredí Slovenskej republiky je to čl. 19 ods. 2 ústavy). Dôležitú úlohu pri posudzovaní otázky návratu dieťaťa má aj Dohovor o právach dieťaťa.

8.4 Aj keď je Haagsky dohovor primárne právnym predpisom určujúcim prostredníctvom kolíznych noriem právomoc súdov členských štátov, nezostáva v rámci jeho normatívneho textu bez odozvy otázka zabezpečenia ochrany najlepšieho záujmu dieťaťa a jeho hmotných práv, pre účely ktorého upravuje výnimky z nariadenia návratu dieťaťa stanovené v čl. 12 a čl. 13 Haagskeho dohovoru, resp. zohľadňuje ľudské práva a slobody dieťaťa v zmysle čl. 20 Haagskeho dohovoru. Inak povedané, samotný Haagsky dohovor pamätá na ústavné práva dieťaťa, ktoré je potrebné brať vážne vo veciach medzinárodných únosov detí.

8.5 Právna úprava na medzinárodnej úrovni zabezpečuje istý štandard ochrany týchto práv. V tomto duchu preto čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru stanovuje, že bez ohľadu na ustanovenie čl. 12 justičný alebo správny orgán dožiadaného štátu nemusí nariadiť návrat

dieťaťa, ak osoba, inštitúcia alebo iná právnická osoba, ktorá nesúhlasí s jeho vrátením, preukáže, že existuje vážne nebezpečenstvo (grave risk), že návrat by dieťa vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej situácie.

8.6 Na ten účel a účel ochrany práv dieťaťa podľa Dohovoru o právach dieťaťa a práv podľa čl. 8 dohovoru Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo svojom rozsudku Veľkej komory vo veci Neulinger a Shuruk v. Švajčiarsko, č. 41615/07 zo 6. júla 2010 vyslovil požiadavku adresovanú vnútroštátnym súdom rozhodujúcim v návratovom konaní, aby detailne preskúmali celú rodinnú situáciu a uistili sa, že návratom dieťaťa nedôjde k jeho vystaveniu fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak privedie do neznesiteľnej situácie.

8.7 Pri interpretácii a aplikácii čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru je potrebné mať na pamäti jeho účel (najlepší záujem dieťaťa), i keď rešpektovaním požiadavky ESLP detailného preskúmania celej rodinnej situácie, avšak vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti jednotlivých prípadov. Zároveň je potrebné zohľadniť aj práva rodiča (právo na súkromný a rodinný život – čl. 8 dohovoru), ktorému boli porušené opatrovnícke práva neoprávneným zadržaním dieťaťa. Je potrebné pracovať s myšlienkou zásahu do práva na súkromný a rodinný život pregnantne a dôsledne, riadne odôvodniť legitímnosť zásahu [najmä ak sa zohľadňujú závery odôvodňujúce aplikovateľnosť čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru na prerokovávanú vec] do sťažovateľovho práva na súkromný a rodinný život (v podobe nenariadenia návratu maloletého do krajiny obvyklého pobytu maloletého).

9. Prevedené na skutkový a právny stav v sťažovateľkinej veci, krajský súd založil svoje rozhodnutie o nariadení návratu maloletého do krajiny obvyklého pobytu na nedostatku dôvodov na aplikáciu čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru a okrem iného na skutočnosti, že *«Uplatnenie výnimky podľa čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru je v prvom rade potrebné interpretovať reštriktívne, pričom ju je možné aplikovať v dvoch prípadoch, konkrétne vtedy, keď by bolo dieťa návratom do krajiny obvyklého pobytu objektívne vystavené nebezpečenstvu a druhý prípad sa viaže k osobe požadujúcej návrat, ktorej správanie by mohlo vystaviť dieťa nebezpečenstvu ujmy. Pokiaľ ide o „inak neznesiteľnú ujmu“ možno uzavrieť, že ide o situácie, kedy dieťaťu nehrozí vážne*

nebezpečenstvo, ale návrat sa javí ako nevhodný (napr. ak by išlo o návrat pro forma, teda dieťa by bolo navrátené, hoci počas konania o návrat je zjavné, že bude zverené do osobnej starostlivosti únoscu a bude mu umožnené vrátiť sa s dieťaťom späť). Po preskúmaní obsahu spisového materiálu odvolací súd jednoznačne konštatuje, že povinná v konaní nepreukázala, že návrat by maloletú vystavil fyzickej alebo duševnej ujme, alebo by ju inak priviedol do neznesiteľnej situácie, nota bene v konaní neboli preukázané žiadne skutočnosti, ktoré by mohli eliminovať nariadenie návratu maloletej z dôvodu nevhodných sociálnych podmienok pre život v ČR alebo nevhodného výchovného prostredia, prípadne iného zlého zaobchádzania. Uvedený záver možno vyvodit' aj z konania a rozhodovania rodinného súdu v Českej republike, ktorý prešetril rodinnú situáciu maloletej a rozsudkom upravil styk otca s maloletou v širokom rozsahu. Sociálne zisťovanie v domácnosti otca bolo príslušným českým orgánom vykonané aj v priebehu toho konania (správa na č.l. 98), pričom bolo konštatované, že maloletá má u otca zabezpečené všetko potrebné. Odvolací súd je tiež toho názoru, že záver lekárskej správy z 13.2.2019 o dermorespiračnom syndróme maloletej nedosahuje intenzitu vážneho nebezpečenstva podľa čl. 13 písm. b Haagskeho dohovoru a preto z uvedeného dôvodu nie je možné návrat maloletej do Českej republiky nenariadiť“...».

9.1 Ústavný súd je toho názoru, že vyplýva z ľudskej jedinečnosti, zložitosti ľudskej psychiky a duše, ako aj z pestrosti života v jednotlivých kútoch sveta, že každá zmena sociálneho a kultúrneho prostredia pri návrate do inej krajiny (aj keď krajiny obvyklého pobytu dieťaťa) predstavuje určité riziko vzniku sociálnych a kultúrnych záťaží pre dieťa, avšak s týmto rizikom je potrebné objektívne počítat' a formulácia čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru uvedené akcentuje, keď pripúšťa nenariadiť návrat dieťaťa rozhodnutím súdu do krajiny obvyklého pobytu len v prípade existencie vážneho nebezpečenstva (a teda nie všeobecného, potenciálneho alebo v miere predpokladaného a logického) fyzickej alebo duševnej ujmy (a teda nie vo vzťahu k nezačleneniu do sociálneho či kultúrneho prostredia samému osebe) alebo privedenia dieťaťa do neznesiteľnej situácie (musí ísť o situáciu, ktorá má reálny potenciál ohroziť mravný vývoj dieťaťa alebo ktorá vystavuje dieťa reálnemu strádaniu po stránke nedostatku pre život nevyhnutných predpokladov – strava, ošatenie, bývanie, vzdelania a pod.).

9.2 Konkrétne a už citované závery krajského súdu podložené dôkaznými prostriedkami (napr. odkaz na sociálne zisťovanie v domácnosti otca príslušným českým orgánom) odôvodňujú rovnako aj podľa hodnotenia ústavného súdu neaplikovateľnosť čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru v prejednávacom prípade sťažovateľky, a to napriek námietkam sťažovateľky.

9.3 Ústavný súd vzhľadom na námietky sťažovateľky dopĺňa, že Česká republika patrí medzi štáty patriace k vyspelým civilizovaným krajinám s fungujúcim systémom zdravotnej a sociálnej starostlivosti a v tomto smere maloletej nehrozí akékoľvek strádanie na jej zdravotnom stave po jej návrate do Českej republiky ako miesta obvyklého pobytu.

9.4 Čo sa týka námietky sťažovateľky týkajúcej sa agresivity otca maloletej, ústavný súd poukazuje na závery krajského súdu, ktorý odkázal na rozhodovanie rodinného súdu v Českej republike, ktorý prešetril rodinnú situáciu maloletej a rozsudkom upravil styk otca s maloletou v širokom rozsahu, ako aj na sociálne zisťovanie v domácnosti otca príslušným českým orgánom, avšak zároveň ústavný súd dodáva, že otázka potreby, prípadne znaleckého dokazovania duševného stavu a spôsobilosti otca starať sa o maloletú, je otázkou, ktorú je oprávnený a povinný riešiť predovšetkým súd príslušný rozhodovať vo veci starostlivosti o maloletú. Tými boli v čase priebehu návratového konania pred slovenskými súdmi súdy obvyklého pobytu maloletej, t. j. súdy Českej republiky. Nie je úlohou návratových súdov v štáte premiestnenia dieťaťa, aby suplovali alebo na seba atrahovali právomoci súdov príslušných podľa obvyklého pobytu dieťaťa (k tomu pozri čl. 10 nariadenia rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 – nariadenie Brusel IIa).

9.5 V tomto duchu sa pohľad ústavného súdu na vec sťažovateľky nerozchádza s napadnutým uznesením krajského súdu a ústavný súd sa stotožňuje so závermi krajského súdu o nariadení návratu maloletej do krajiny obvyklého pobytu, t. j. do Českej republiky. Ústavný súd musí navyše vysloviť viac než pozitívne hodnotenie odôvodnenia napadnutého uznesenia krajského súdu, ktorý akcentoval všetky dôležité premenné pre spravodlivé

rozhodnutie veci, pričom závery krajského súdu k ne/aplikácii čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru (v súdnej veci i vo všeobecnej rovine) k podstate návratového konania a k ochrane najlepšieho záujmu dieťaťa v návratovom konaní sú jedny z najvýstižnejších, s ktorými sa ústavný súd v poslednej dobe v konaniach o ústavnej sťažnosti stretol.

10. Vzhľadom na dosiaľ prezentované závery ústavný súd odmietol ústavnú sťažnosť sťažovateľky v tejto časti podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde ako zjavne neopodstatnenú.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 13. februára 2020

Ľuboš Szigeti
predseda senátu